

102605

102604

BØKER

Ved major Svein Haadem

«KRIGEN I NARVIKAVSNITTET 1940, MED KOMMENTARER TIL OPERASJONENE»

Av oberst Otto H. Munthe-Kaas.
(Gyldendal Norsk forlag 1968)

Den boken oberst Otto H. Munthe-Kaas har skrevet om Krigen i Narvikavsnittet 1940, har undertitelen: «Med kommentarer til operasjonene.»

Boken er først og fremst skrevet med sikte på dem som selv var med, slik at de kan se sin egen innsats og sine egne opplevelser på bakgrunn av et heft. Selve felttoget er nokså tørt skildret, og det er ingen tvil om at det er kommentarene som utgjør den mest interessante del av boken. Skal en ha fullt utbytte av dem, må man imidlertid kjenne den mannen som står bak dem.

Daværende major Munthe-Kaas førte under felttoget II/I. R. 16. Han var i 1940 allerede 56 år gammel — en høy alder for en bataljonssjef i felt, men under de herskende forhold synes alderen å ha gitt en autoritet som må betegnes som en fordel. Den har heller ikke på noen måte hemmet hans innsats. Han hadde selv ledet oppsetningen av bataljonen.

Oberst Munthe-Kaas ble offiser før unionsoppløsningen, og har opplevet både oppgangs- og nedgangstider for Hæren. En vesentlig del av sitt liv har han tilbragt i Nord-Norge, med militære og sivile gjøremål. Han har vært ordfører i Tromsø, og stortingsmann.

Etter felttoget kom han til å tjenestgjøre ved HOK i London,

som militærattasjé i Washington, og i 1944—45 som distriktskommandosjef i Nord-Norge. Han er altså i stand til å gi sine kommentarer ut fra et meget rikt erfaringsgrunnlag. Dette gir dem en betydelig egenverdi.

Det kan være av interesse å se litt nærmere på den bataljon forfatteren førte i 1940. Den hadde før mobiliseringen ikke vært inne til nøytralitetsvakt, og det betyr at den skulle representere det helt normale innen våre oppsetninger ved krigsutbruddet — dersom man fikk anledning til å mobilisere.

Under skildringen av felttoget kommer det selvsagt til å bli denne bataljonen som trer i forgrunnen. Ikke med forfatterens gode vilje — han holder sin egen person så sterkt i bakgrunnen som det er ham mulig. For sterkt, etter min oppfatning. Særlig fordi konsekvensen blir at han også lar andre bli anonyme. Følgen er blant annet at det blir vanskeligere å følge operasjonene enn det ellers ville vært. Og det blir noe for upersonlig.

La oss se litt nærmere på dette. I alt er det navngitt 10 norske offiserer og 5 sivile. Av offiserene er det bare 3 som har noe med de landmilitære operasjoner å gjøre; generalene Ruge og Fleischer, og major Lindbäck-Larsen. Ikke én eneste norsk troppsoffiser er nevnt ved navn.

Av utenlandske offiserer er det navngitt 24 tyske, 32 britiske, 10 franske og 2 polske. Her er det etter min mening et misforhold.

Som allerede nevnt har denne beskjedenhetsfølelsen ført til at skildringen av felttoget blir mindre oversiktlig enn den kunne ha vært. Det er vel den samme beskjedenhetsfølelsen som gjør at forfatteren har holdt det selvopplevede så sterkt i bakgrunnen, unntagen i ett enkelt tilfelle: Fektningsrapporten fra II/I. R. 16 vedrørende den dramatiske løsgjøring fra kontakten etter våpenstillstanden. Her kommer vi hendelsene på nært hold. Når man vet hvilket riktigholdig materiale forfatteren sitter inne med (jfr. bl.a. general Sandviks «Operasjonene til lands i Nord-Norge 1940»), må man beklage at vi ikke får mere del i dette.

For oversiktlighetens skyld hadde jeg gjerne også sett at han hadde innledet skildringen av operasjonene med en kort, samlet fremstilling av hovedtrekkene.

Det som tross disse innvendingene gjør skildringene verdifulle for oss, er at de gir oss en klar forestilling om at våre avdelinger i 1940 var stridsdyktige, selv om både utdannelse og utstyr var mangelfulle.

La oss altså se litt nærmere på II/I. R. 16: Den hadde som nevnt ikke vært på nøytralitetsvakt, og de fleste av soldatene hadde derfor en utdannelse på 72 dager — om sommeren. Dette skulle være vanlig norsk standard.

Befalsoppsetningen var svak og lite homogen, men den var ikke umulig. Mange av befalingsmennene var ulønte og utskrevne. Alderen på kompanisjefene var i gjennomsnitt 46 år, på næstkommanderende 39, på administrasjonsoffiserene 48. Altså temmelig høy, uten at det kan sees å ha skapt vanskeligheter.

1. mob.dag var 16. april, 20. april var bataljonen ferdig oppsatt, 22. ble de første avdelingene beordret i stilling. Fra 28. april deltok bataljonen i operasjoner, fra 29. i kontakt med fienden. Og

så gikk operasjonene praktisk talt sammenhengende, gjennom vanskelig lende, til dels under umulige værforhold, helt til 7. juni.

Det har ofte vært uttalt tvil om mobiliseringshærens stridsverdi. Det er klart at også fienden under dette felttoget kjempet under vanskelige forhold. Likevel må man si at II/I. R. 16 har vist — og bevist — at en mob.avdeling kan yte fullgod tjeneste. Og undersøker man forholdene ved de andre avdelingene som var med ved Narvik i 1940, får man det samme inntrykket.

Den alvorligste uoverensstemmelse mellom sjefen for II/I. R. 16 og hans foresatte viser også det samme. Det er bataljonssjefen som velger den løsning som betyr den største påkjenning på troppen, brigadesjefen som beordrer en hvile bataljonssjefen mener ikke er nødvendig. Dette forteller meget om ånden ved avdelingen.

Forfatteren mener at den forsinkelse som derved oppstod, ødela muligheten for rettidig avslutning på kampene ved Bjørnefjell. Det er mulig at dette er riktig, men det er ikke så helt lett å domme om det.

Derimot kommer det tydelig frem hvor skjebnesvangert det er å sette i gang operasjoner med deltagere fra to eller flere nasjoner, uten at samarbeidet på forhånd har vært planlagt, organisert og øvet. Dette gjorde seg ikke bare gjeldende ved Narvik, men også de andre stedene i Norge hvor innsats av allierte styrker fant sted. Erfaringen synes å være generell. Riktignok lyktes det å gjenerobre byen Narvik ved felles innsats av franske, norske og polske styrker, med britisk ildstøtte; men dette var først henimot slutten av felttoget, og mot en temmelig mørbanket motstander.

Erfaringen tilsier altså at slike kombinerte operasjoner må være organisert og øvet på forhånd.

Eller, for å la oberst Munthe-Kaas si det:

«Det integrerte kommandosystem som i dag leder NATO-medlemmenes samlede stridskrefter, gjør en gjentagelse av feilene i 1940 umulig.»

Under felttoget og mange år etter har vi ensidig bebreidet Tyskland at vi ble trukket inn i krigen. Parallelt med dette er Winston S. Churchill blitt gjenstand for en hyllest som forfatteren tar avstand fra. Ikke fra det faktum at Churchill var en stor statsmann, men fra at han betegnes som «Norges redningsmann» og lignende.

Man må gi forfatteren rett i at billedet er betydelig mer nyansert enn slike uttrykk gir en følelse av. Både Scharffenberg og Jakob Friis har påpekt at Vestmaktens ansvar for at vi kom med i krigen, var like stort som tyskernes. Og Churchill var ikke den minst aktive i dette spillet.

Dette dokumenterer forfatteren ved gjengivelser fra Churchills egne beretninger. (Hvorfor har forresten forfatteren tatt bryderiet med selv å oversette Churchill fra engelsk, når det foreligger en så eminent oversettelse som den Trygve Width har fortjenesten av?) Dokumentasjonen er overbevisende, men den gjør ikke på noen måte Churchill mindre, og det er heller ikke forfatterens egen mening. Forholdet er jo ganske enkelt:

Som ansvarlig britisk statsmann hadde Churchill bare én retningslinje å følge: Det som tjente Storbritannias krigsmål. Naturnødvendig ville dette også representere Vestmaktens krigsmål. Hvis det tjente krigsmålet at Norge ble trukket inn i krigen, ville det være riktig å gjøre det. Hjelp til Norge var riktig så lenge det tjente den sak Churchill kjempet for. Churchill har neppe vært «Norges-venn» lenger enn

dette stemte med hans eget lands interesser.

Dette er klart, menneskelig og riktig, like riktig som det var at vi så krigen i 1940 fra vår egen synsvinkel. Det var ikke Storbritannias, men Norges interesser vi kjempet for.

Anth. B. Nilsen.

«ISRAEL OG ARABERNE»

Av Albert Henrik Mohn.

(Gyldendal 1968)

Man har grunn til å imøtese Albert Henrik Mohns nye bok «Israel og araberne» med stor forventning. Han var første gang i Midtøsten i 1948. I 1957 skrev han «Nassers nære orient». Albert Henrik Mohn var blandt de første utenlandske korrespondenter i Egypt etter Suezfelttoget i 1956. Han studerte Libanon — og Jordankrisen på nært hold i 1958, og skrev i 1959 «Arabiske korsveier.» I sin nye bok klarlegger han hendelsessammenhenger og krigsårsaker som kan bli krigsårsaker igjen når som helst.

Fremstillingen er bygget på rettens audiatur et altera pars — den annen part bør også høres. Boken må ha krevet omfattende studier. Resultatet er imponerende. Selv om forfatteren åpenbart har bestrebet seg på nøktern objektivitet, er boken meget engasjerende.

Den kan leses på ymse måter. Etterat boken var anmeldt i Aftenposten 13. november er anmelderen Jorun Johnsen blitt tildels sterkt kritisert i leserbrev gjen-gitt i avisen. Betegnende for problematikken er overskriften i Morgenbladets anmeldelse 9. november «På stram line mellom Israel og araberne». Det er vanskelig å skifte sol og vind i et stormsen-ter. Albert Henrik Mohn har greid det med mesterlighet, med storreporterens eleganse.

Men vanskelig har det vært, og

han
følger
«Ik
ogs
ute.
ses
gik
Antag
begge
når h
«F
sati
tem
sjon
ger
og
gro
I bok
sjon
lem l
fatta
given
løfte
sein
bisk
for a
(Law
Balf
Samt
til be
melig
erte
om h
etter
Henr
tiske
nær
og fe
hvord
sionis
immig
politi
rakte
omfa
forsk
deres
skull
De
belse.
i og
hemit
Feisa
mål i
Midt
bak